ДНЕВНИКЪ

(СТЕНОГРАФИЧЕСКИ)

НА

IX^то ОБИКНОВЕННО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

(ПЪРВА РЕДОВНА СЕССИЯ).

VI засѣдание, Понедѣлникъ, 9-й Декемврий 1896 година.

(Отворено на 2½ часа слѣдъ пладнѣ подъ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г-нъ Д-ръ Георги Янколовъ.)

Прѣдсѣдатель Д-ръ Георги Янколовъ: (Звъни). Засѣданието се отваря.

Г-нъ секретарьтъ Ивановъ ще прочете имената на г-да прѣдставителитѣ, за да се види: кои присѫтствуватъ и кои отсѫтствуватъ отъ днешното засѣдание.

Секретарь Стефанъ Ивановъ: (Прочита списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.) Отсѫтствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Георги Клисурски, Григоръ Д. Начовичъ, Гьора Шойлевъ, Димитръ А. Буровъ, Евлогий Георгиевъ, Иванъ Вазовъ, Николаки Ангеловъ, Стефанъ Костовъ и Филипъ Атанасовъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ цѣлото число на г. г. прѣдставителитѣ отъ днешното засѣдание отсѫтствуватъ 9 души. Има, значи, законното число, за да се сматря засѣданието за законно.

Тъй като съкратенитѣ протоколи отъ минѫлитѣ двѣ засѣдания не сѫ приготвени, то ще направѭ нѣкои съобщения на Нар. Събрание.

Постѫпило е отношение отъ Министерството на Народното Просвѣщение, съ което се внася законопроектъ за депозиране печатни издания въ народнитѣ библиотеки.

Тъй като не сѫ постѫпили други книжа, то пристѫпваме къмъ дневния редъ.

На дневенъ редъ за днешното засѣдание е докладътъ на провѣрочната коммисия по изборитѣ: въ плѣвенския, търновския, вратчанския, севлиевския, трънския, шуменския, кюстендилския, сливенския и видинския окрѫзи. Г-нъ докладчикътъ Жеко Жековъ има думата. (Гласове: Нѣма го!) Тогазъ има думата докладчикътъ г-нъ Христо Касабовъ.

Докладчикъ Христо Касабовъ: Г-да народни прѣдставители! Изборитѣ отъ търновския окрѫгъ, произведени на 17-й Ноемврий т. г., се разгледахѫ отъ провѣрочната коммисия, и, съ исключение избора на павликенската избирателна околия, се приехѫ всички за законно и редовно станѫли.

Сега, най-напрѣдъ ще ви докладвамъ избора, станѫлъ въ горне-орѣховската избирателна околия. Тоя изборъ е станѫлъ на 17-й Ноемврий. Най-напрѣдъ се е извършило потрѣбното отъ Търновската Постоянна Коммисия по отношение съставянието на избирателното Бюро. Спазени сѫ всички формалности и, както протоколитѣ, така и всички други книжа сѫ били испратени до лицето, което е било избрано за прѣдсѣдатель на избирателното Бюро. На 17-й Ноемврий т. г. се е произвелъ изборътъ въ тая избирателна околия, за което има съставенъ дневникъ, отъ който се вижда, че всички формалности сѫ спазени по тоя изборъ. Въ единъ, обаче, часа подиръ пладнѣ, когато се е още продължавалъ изборътъ, случилъ се е пожаръ до Бюрото, и то, като се видѣло въ опасность, понеже пламъцитѣ взели да обзиматъ и това мѣсто, се прѣмѣстило отъ тамъ и се прѣнесло въ корридоритѣ на общинското управление, което мѣсто е на нѣколко крачки далечъ отъ първото мѣсто. Че това е така станѫло, има съставенъ актъ, който е подписанъ, както отъ самия прѣдсѣдатель на Бюрото, така и отъ другитѣ членове, въ който актъ се казва слѣдующето: (Чете.)

„Актъ.

Днесь, 17-й Ноември 1896 год., подписанитѣ членове отъ Бюрото по произвеждание избори за народни прѣдставители за IX-то Обикновенно Народно Събрание въ гр. Горна-Орѣховица, като се продължаваше гласуванието мирно и тихо, въ единъ часа избухнѫ пожаръ въ съсѣдното здание на Бюрото (отъ стражарската конюшна) и слѣдъ нѣколко минути обзе и самото мѣсто, гдѣто се произвеждаше самиятъ изборъ. Бюрото, като се видѣ въ опасность тъй като се запали самиятъ сайвантъ, подъ който се помѣщаваше, взема кутиитѣ заедно съ избирателнитѣ списъци и всички книжа по избора и се оттегли въ корридора на общинското здание, въ което се помѣщава околийското управление, слѣдъ което се продължи изборътъ, който почнѫ на ново, за което се обяви на избирателитѣ.

За истинностьта на което се състави настоящиятъ актъ въ два екземпляра“.

Въ него день отъ 9447 души избиратели, явили се и гласоподавали 2299 души, отъ които Димитръ А. Буровъ е получилъ 1992 гласа и Иванъ Московъ е получилъ 1643 гласа. А отъ противнитѣ кандидати Георги Бошнаковъ е получилъ 672, Никола Момчиловъ 256 гласа, и други нѣкои още по 5—10—15 гласа.

Въ врѣме на избора сѫ постѫпили двѣ заявления, които по-послѣ ще ви прочетѫ. Избирателното Бюро, като почнѫло сутрѣньта въ 8 часа, и часа въ 5 прѣкратило гласоподаванието, прогласило за избрани народни прѣдставители г. г. Димитръ А. Буровъ и Иванъ Московъ. Всички тия книжа сѫ били испратени на търновската Окрѫжна Постоянна Коммисия, която, като ги е разгледала тщателно, съ протоколно постановление признала, че всички формалности сѫ спазени при произвежданието на тоя изборъ и прогласила за редовно и законно избрани за народни прѣдставители отъ горне-орѣховската околия г. г. Димитръ А. Буровъ и Иванъ А. Московъ.

Прошения или заявления, които сѫ били подадени отъ страна на избирателитѣ, има двѣ. Едното и то отъ три лица, които сѫ били и членове на Бюрото, а именно: Мандаджиевъ, Бъчеваровъ и Тодоровъ, които сѫ се отказали и оттеглили отъ Бюрото, защото считали, че не могли да продължаватъ да бѫдѫтъ членове на Бюрото, понеже е имало опасность за живота имъ отъ пламъцитѣ на пожара. Това казватъ едни; а другъ, именно г-нъ Мандаджиевъ казва, че, понеже архивата на Градско-Общинското Управление било възможно да се обземе отъ пламъцитѣ на пожара, затова отишълъ да ѭ спаси. Прѣдсѣдательтъ на Бюрото, съгласно чл. 47-й отъ Избирателния законъ, замѣнилъ тия трима души членове на Бюрото, а именно: г. г. Мандаджиевъ, Бъчеваровъ и Димитръ Тодоровъ, съ други три лица изъ между присѫтствующитѣ избиратели, а именно: сушишкия общински кметъ Димитръ Николовъ за прѣдсѣдателствующъ на първата секция и за членове: тантурския кметъ Стефанъ Геневъ и Димитръ Начевъ, отъ Долня-Орѣховица.

Друго едно заявление има подадено до прѣдсѣдателя на Бюрото отъ жителитѣ на Горня-Орѣцовица, Долня-Орѣховила и село Циганово на брой 189 души, които казватъ, че изборътъ, произведенъ въ Горня-Орѣховица, ако и да е станѫлъ редовно, но понеже е станѫлъ пожаръ, да се счита за нестанѫлъ. За това заявление Бюрото, което го е разгледало, въ дневника си казва: да, пожаръ станѫ, но той не може да съставлява причина, за да се счете изборътъ, че е станѫлъ незаконенъ и нередовенъ, и затова го е оставило безъ послѣдствие. Азъ, като докладчикъ на коммисията, която се е произнесла, че намира за редовенъ и законно станѫлъ тоя изборъ, отъ своя страна ви молѭ, г-да народни прѣдставители, да признаете и вие за законенъ и редовно станѫлъ избора въ горне-орѣховската околия, и да утвърдите избранитѣ двоица народни прѣдставители г. г. Димитръ А. Буровъ и Иванъ Московъ.

Д-ръ Пантелей Минчевичъ: Г-да прѣдставители! Въ тая минута именно получихъ една телеграмма отъ Горня-Орѣховица по тоя изборъ. Тя е подписана отъ замѣстника на кмета, т. е. отъ помощника кмета, както и отъ нѣколко члена на кметството. Съ тая телеграмма оспорватъ законностьта на избора, станѫлъ въ горня-орѣховската избирателна околия. Азъ мислѭ, че е необходимо да се прочете тая телеграмма, за да знае Нар. Събрание, какво се е случило тамъ, и тогазъ да знае, какъ да се произнесе върху тоя изборъ. Затова, казвамъ, добрѣ е да се прочете тая телеграмма. Такъвзъ телеграмма е проводена и до всички почитаеми г-да министри, както и до нѣкои отъ прѣдставителитѣ изъ търновския окрѫгъ.

Петръ Папанчевъ: Г-да народни прѣдставители! Колкото се касае до законностьта на избора, който подлежи сега на наше разглеждание, менъ ми се чини, че едва ли ще има нѣкои между васъ, които да се съмнѣватъ въ това. Отъ всички заявления, които въ настоящия моментъ се прочетохѫ отъ г-на докладчика на провѣрочната коммисия по тоя изборъ, станѫ явно, че при произвежданието на тоя изборъ не сѫ станѫли никакви насилия, не сѫ станѫли отнимания на нѣкакви избирателни права, не сѫ станѫли никакви други дѣйствия, които да могѫтъ да опорочѫтъ тоя изборъ. Едно нѣщо, на което тѣ указватъ, именно 189-тѣ души избиратели отъ Горна-Орѣховица, — които, въ скобки казано, признаватъ законностьта и редовностьта, при които е произведенъ изборътъ, — обстоятелството, че, понеже въ него день се е появилъ пожаръ на близо до изборното мѣсто, и понеже пожаръть е заплашвалъ да обземе цѣлото здание, то Бюрото, съ всичкия си съставъ, съ исключение на трима души членове, се е прѣмѣстило на друго мѣсто, близостояще до здането на изборното мѣсто, заедно съ урнитѣ и всички книжа, гдѣто изборътъ се продължилъ, като се и съставилъ нуждниятъ за тая цѣль актъ. Щомъ е така, г-да народни прѣдставители, азъ мислѭ, ни най-малко да не се подвоумимъ, а трѣбва всички да си вдигнемъ рѫката и да валидираме тоя изборъ; защото въ закона никѫдѣ не е казано, че, когато единъ изборъ, отъ гдѣто се е той произвеждалъ, се прѣмѣсти да се произведе на друго мѣсто,

по причина на force majeure — каквото е въ настоящия случай — тоя изборъ се счита за незаконенъ. Прочее, щомъ нѣма въ закона изрично постановление за опорочване на избора, вслѣдствие именно на прѣмѣстване по причина на пожаръ, азъ ходатайствувамъ прѣдъ васъ, г-да народни прѣдставители, както прави и коммисията, да се утвърди тоя изборъ, още повече, казвамъ, защото имаме 189 души избиратели отъ сѫщия градъ, които признаватъ, че при най-голѣма свобода и тишина, безъ никакви нарушения на закона, се е извършилъ изборътъ, но само мислѣтъ, че, понеже е станѫлъ пожаръ, да се счита за незаконенъ. Но зарадъ това само, защото е станѫлъ пожаръ, безъ да се указва на други беззакония, които бихѫ могли да станѫтъ, не може да се счита за нестанѫлъ. И щомъ не сѫ станѫли такива беззакония, които да опорочватъ избора, то азъ дохождамъ до заключение, че е законенъ.

Колкото се касае до искането на г-на Д-ра Минчевича, който станѫ тукъ да казва, че получилъ нѣкаква телеграмма и иска да се прочете сега, когато се докладва изборътъ, мень ми се струва, че г-нъ Д-ръ Минчевичъ не трѣбваше да прави това искание, както това не направихѫ и другитѣ народни прѣдставители, които иматъ тая сѫщата телеграмма; защото тая телеграмма трѣбваше да бѫде пратена до прѣдсѣдателя на Нар. Събрание, който пъкъ отъ своя страна да ѭ прати на провѣрочната коммисия прѣди разглеждането избора, и да се произнесе. Веднѫжъ, обаче, провѣрочната коммисия е разгледала, произнесла се е и е направила своето заключение въ една или друга смисъль, за кассирането или валидирането на избора, слѣдъ това не може да бѫдѫтъ четени на катедрата никакви други книжа; защото, за да може да се четѫтъ тукъ изново, трѣбва — както казахъ — да се пратѭтъ на коммисията по провѣрката на изборитѣ, за да ги разгледа и да си даде своето заключение. Но коммисията си е свършила работата по провѣрката на сѫщия изборъ още онзи день. И сега трѣбва да го повърнемъ отъ катедрата на Нар. Събрание, да врѫчимъ телеграммата на коммисията, за да се разгледа, и втори пѫть да се докладва, и тамъ втори пѫть като се разглежда, пакъ ще трѣбва изново да го връщаме, защото и слѣдъ десеть дни може да дойде друга телеграмма. Ами такава една процедура ще бѫде нескончаема. Заради това азъ молѭ да се не обръща внимание на заявлението на г-на Д-ра Минчевича, а да се съгласимъ съ мнѣнието на коммисията, и да утвърдимъ тоя изборъ, който намирамъ, че е станѫлъ при запазването на всички формалности, изисквани отъ закона по произвеждането на изборитѣ.

Добри Бояджиевъ: Моятъ коллега г-нъ Папанчевъ много добрѣ обясни — както се вижда и отъ думитѣ на докладчика — въ деня на избора имало ли е сѫществено нарушение, или не. Дѣйствително, законътъ прѣдвижда за сѫществено нарушение, ако стане прѣмѣстване на Бюрото отъ едно мѣсто на друго, но, ако стане въ такива условия, именно при сбиване или по други причини. Тукъ прѣмѣстването е станѫло просто и чисто по случайность.

Азъ взехъ думата да обърнѫ вниманието на Нар. Събрание върху подписавшитѣ телеграммата, които утвърдяватъ, че изборътъ е станѫлъ законенъ, но не указватъ цѣлта на пожара, именно да ли съ прѣмѣстването на Бюрото тѣ сѫ били лишени отъ правото да гласоподаватъ, или се съмнѣватъ, че при прѣмѣстването Бюрото е пуснѫло бюлетинитѣ въ урнитѣ и съ това е станѫло злоупотрѣбление на гласоветѣ. Слѣдователно, подаденото заявление не прѣдставлява за насъ нищо сериозно, освѣнъ една книга безъ значение. Като утвърдявамъ, че изборътъ е законенъ и нѣма станѫли никакви незаконности, отъ друга страна, фактътъ, че сѫ гласували въ тоя изборъ около 2.300 души избиратели, показва явно, че изборътъ е станѫлъ най-правилно, — защото все-таки е мѫчно да се явѭтъ 2—3000 души да гласуватъ — то въ данния случай, азъ се присъединявамъ къмъ мнѣнието на г-на докладчика и молѭ да се утвърдѭтъ избранитѣ господа.

Д-ръ Пангелъй Минчевичъ. Почитаеми г-да! Азъ има да възразѭ на почитаемия прѣдставитель г-нъ Папанчевъ това именно, че азъ не съмъ кривъ, ако въ минутата, когато захванѫхме да засѣдаваме, е пристигнѫла тая телеграмма; така щото азъ нѣмахъ възможность да ѭ прѣдамъ на надлѣжното мѣсто. Освѣнъ това, и г-нъ прѣдсѣдательтъ е получилъ тая телеграмма. Тъй като тя е много важна, защото е подписана отъ помощникъ кмета и отъ 7—8 души мѣстни членове, азъ не могѫ, освѣнъ да настоѭ да се прочете. (Гласове: Прочетете ѭ!) Не се произнасямъ за законностьта или незаконностьта на избора, но искамъ тая телеграмма да се вземе въ внимание. Не знаѭ, за какви причини да се отхвърли. Може да се прочете, и, ако Нар. Събрание намѣри избора за редовенъ, може да го утвърди.

Прѣдсѣдатель: Прѣди 5 минути получихъ телеграммата. Желае ли Нар. Събрание да се прочете тая телеграмма? (Гласове: Не желае!) Който желае да се прочете, да си вдигне ржката. (Меншество.) Нѣма да се чете.

Василъ Ив. Димчевъ: Азъ имахъ случай, г-да прѣдставители, да прочетѫ телеграммата и съдържанието ѝ е това, че ми се указа, че въ деня на избора, часа около единъ — направихъ справка и се указа, че това е забѣлѣзано въ протокола — избухнѫлъ пожаръ близо до изборното мѣсто и когато избухнѫлъ пожаръ, понеже се застрашавало Бюрото, то излѣзло отъ това мѣсто и се прѣнесло въ друго съсѣдно, кѫдѣто изборътъ се продължилъ до вечерьта. Направихъ справка въ протокола на избора и се оказа, че той се е продължавалъ до 5 часа и се е закрилъ, когато е нѣмало кой да гласоподава. Въ телеграммата се казва, че единственната причина, която опорочва избора е прѣмѣстването на Бюрото и че нѣмало подписано заявление отъ гражданитѣ до Нар. Събрание, съ което се оплакватъ. Помощникътъ на кмета, въ телеграммата казва, че тая контестация се прави вслѣдствие желанието на гражданитѣ, които щѣли да дадѫтъ заявление съ сѫщото съдържание. Други никакви нарушения не се посочватъ. Посочва се само, че прѣзъ деня изборното мѣсто е било промѣнено. Сега остава да се обсѫди: да ли промѣняването на изборното мѣсто може да съставлява причина такава, щото да се опорочи правилностьта на избора, и да ли това прѣмѣстване е сѫществено нарушение на закона. Наистина,

изборното мѣсто се опрѣдѣля отъ градско-общинското управление, както е прѣдписано отъ Избирателния законъ. Сега, понеже е станѫло промѣнение на това изборно мѣсто, може ли това да повлѣче унищожението на избора? Наистина, има нарушения въ закона, които опорочватъ извѣстно дѣйствие; но винаги се съди, да ли тия дѣйствия сѫ отъ естество да се считатъ за нарушение на закона, защото несъществени нарушения, макаръ да сѫ нарушения, никой пѫть не могѫтъ да повлѣкѫтъ унищожението на единъ изборъ. Така е и въ дадения случай, понеже промѣнението на изборното мѣсто е станѫло вслѣдствие на независяща отъ Бюрото причина, по единъ начинъ force majeure, причина, която не е причинена отъ съставляющитѣ Бюрото лица. Нѣма фактъ, че това е било желанието или волята на дѣйствующитѣ при избора лица, които сѫ търсили причина, за да излѣзе изборътъ опороченъ. Отъ друга страна, трѣбва да се обсѫди: промѣнението на мѣстото можало ли е да има влияние, т. е. слѣдъ като се е промѣнило мѣстото, имало ли е нѣкои избиратели, които да сѫ лишени отъ правото си да гласоподаватъ. Понеже промѣнението на мѣстото е станѫло въ часа единъ, когато всички хора, които се интересуватъ, отиватъ на избора, то изборното мѣсто е било извѣстно на тѣхъ, и понеже прѣмѣстването е станѫло въ присѫтствието на публика, всички сѫ знаяли, кѫдѣ отива Бюрото. Щомъ е фактъ, че гласоподаването е продължавало до 5 часа, щомъ нѣма заявление, че нѣкой е билъ лишенъ отъ правото да гласоподава, не може да се презюмира, че е имало избиратели, които сѫ били лишени отъ правото да гласоподаватъ. Щомъ като това не е причина за нарушението на избора, азъ мисля, че трѣбва да приемемъ тоя изборъ за правиленъ и редовенъ. По много други избори имаше неправилности, които бѣхѫ по моему съществени, но се приехѫ за редовни. По тоя изборъ съществува само тая неправилность, че Бюрото е прѣмѣстено, и понеже контестацията е само заради това, струва ми се, нѣма нужда да се отлага изборътъ, а трѣбва да се приеме и да се утвърдѧтъ избранитѣ. (Гласове: Исчерпанъ е въпросътъ!)

Прѣдсѣдатель: Моля, които приематъ заключението на комисията да се утвърдѧтъ избранитѣ за народни прѣдставители отъ горне-орѣховската околия, именно г. г. Димитръ А. Буровъ и Иванъ Московъ, да си вдигнѫтъ рѫката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

Получихъ въ настоящата минута извѣстие отъ Двореца, че Негово Царско Височество Князътъ ще приеме днесь, въ 5 часа, депутацията, която ще му поднесе отговора на Тронното Слово. Затова ще моля Нар. Събрание да избере 22-та членове на тая депутация. Завчера опрѣдѣлихме да има по единъ прѣдставитель отъ всѣки окржъ, но не избрахме лицата. Бюрото прѣдлага слѣдующитѣ лица: отъ бургазския окржъ г-на Манола Стефановъ. Който приема, да си вдигне рѫката. (Болшинство.) Приема се.

Бюрото прѣдлага, отъ варненския окржъ, г-на Жека Жековъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ видинския окржъ, г-на Ивана Христовъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ вратчанския окржъ, г-на Ванда Бобошевски. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ кюстендилския окржъ, г-на Димитра Шишковъ (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ ловчанския окржъ, г-на Коста Ст. Пѣйковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ ломския окржъ, г-на Илия Щърбановъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ пловдивския окржъ, г-на Груя Л. Груевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ плѣвенския окржъ, г-на Димитра Стояновъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ разградския окржъ, г-на Саула Камбосевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ русенския окржъ, г-на Ивана Абрашевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ свищовския окржъ, г-на Гавриила Б. Неновичъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ силистренския окржъ, г-на Хаджи-Яхя Юмеровъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ севлиевския окржъ, г-на Петко Бобевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ сливенския окржъ, г-на Добри Бояджиевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ софийския окржъ, г-на Никола Антикаровъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ старо-загорския окржъ, г-на Васила Ив. Димчевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ татаръ-пазарджикския окржъ, г-на Стояна Петковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ трънския окржъ, г-на Коте Кафеджийски. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ търновския окржъ, г-на Боби Лавчиевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ хасковския окржъ, г-на Христо Златаровъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага, отъ шуменския окржъ, г-на Мехмеда Кесимъ-Зааде. (Приема се.)

И така, освѣнъ Бюрото и коммисията, въ депутацията за поднасяние отговора на Тронното Слово, сѫ избрани още слѣдующитѣ лица: Манолъ Стефановъ, Жеко Жековъ, Иванъ Христовъ, Вандо Бобошевски, Димитръ Шишковъ, Коста Ст. Пѣйковъ, Илия Щърбановъ, Грую Л. Груевъ, Димитръ Стояновъ, Саулъ Камбосевъ, Иванъ Абрашевъ, Гавриилъ Б. Неновичъ, Хаджи-Яхя Юмеровъ, Петко Бобевъ, Добри Бояджиевъ, Никола Антикаровъ, Василъ Ив. Димчевъ, Стоянъ Петковъ, Коте Кафеджийски, Боби Лавчиевъ, Христо Златаровъ и Мехмедъ Кесимъ-Зааде.

Георги Юруковъ: Г-нъ Лавчиевъ ми каза, че не може да дойде днесь да вземе участие и въ провѣрочната коммисия; като не ще може да отиде и съ депутацията, азъ прѣдлагамъ, щото на негово мѣсто да се избере нѣкой другъ прѣдставитель отъ търновския окржъ за членъ въ депутацията.

Прѣдсѣдатель: Не желаете ли да прѣдложите нѣкого, г-нъ Юруковъ? (Георги Юруковъ: Нека Бюрото

прѣдложи!) Бюрото прѣдлага г-на Мандаджиева за членъ въ депутацията вмѣсто г-на Лавчиева. Който приема г-на Мандаджиева за членъ въ депутацията, която ще поднесе отговора на Тронното Слово на Негово Царско Височество Княза, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се. Желае ли почитаемото Събрание да прибави още нѣкои лица за депутацията? (Гласове: Не желае! Доста сж!) И така, г-да, членоветѣ на депутацията да знаятъ, че ще се поднесе отговорътъ на Тронното Слово на Негово Царско Височество Княза днесъ, въ 5 часа.

Г-нъ докладчикътъ Касабовъ има думата да продължава доклада по провѣркитѣ на изборитѣ.

Докладчикъ Христо Касабовъ: Прѣдлѣжи, г-да прѣдставители, на разглеждание еленската избирателна околия. По тоя изборъ на 6-й Ноември настоящата година е държано протоколно постановление отъ търновската Постоянна Коммисия за избиране Бюро и сж спазени по него всички формалности, изискуеми отъ закона. Съ тоя протоколъ Постоянната Коммисия се е произнесла, за прѣдсѣдатель да бжде еди кой си и за членове еди кои си, вслѣдствие на което на 17 Ноември е билъ произведенъ изборътъ въ еленската избирателна околия и за тоя изборъ е билъ съставенъ дневникъ. Въ тоя дневникъ се съглежда, че сж спазени всичкитѣ формалности, изискуеми се отъ закона. Отъ 8725 избиратели сж се явили и гласоподавали 3314 избиратели, отъ които най-много гласове сж получили: г. г. Министръ Теодоръ Теодоровъ 2535 и Петко Горбановъ 2531 гласа; отъ меншеството г. г. Юрданъ Теодоровъ е получилъ 783 гласа, Иванъ Бѣлиновъ 775 и други двама по единъ гласъ. Въ врѣме на избора е постжпило едно заявление само отъ Юрдана П. Тодоровъ, съ което се оплаква, че прѣзъ деня идущитѣ избиратели отъ с. Марянъ били посрѣщнжти и отъ ржцѣтѣ имъ отнемали бюлетинитѣ и ги замѣнявали съ други, и това го счита за нарушение на избора. Така сжщо се оплаква, че въ врѣме на избора незаконно била повикана полицейската власть. Други насилия или нарушения или противозакония да сж направени, нѣма.

Провѣрочната коммисия, като разгледа тоя изборъ, призна го за редовенъ, тъй като сж спазени по него всички формалности, изискуеми отъ закона, и азъ отъ нейна страна ще ходатайствувамъ да го признаете за редовенъ и го утвърдите.

Найчо Цановъ: Г-да прѣдставители! Освѣнъ заявлението, за което азъ чухъ, че е подадено въ самата коммисия на Нар. Събрание отъ страна на Юрдана Тодоровъ, азъ имамъ на ржцѣ, подписано отъ сжщия тоя Тодоровъ, оплакване до Негово Царско Височество Княза, така сжщо и оплакване, което е обнародвано съ подписа му въ вѣстницитѣ. Въ телеграфическото оплакване, което е направилъ той къмъ Княза, казва слѣдующето: (Чете): „Вашиятъ вѣренъ поданникъ, който въ турско врѣме е билъ сждия и защищавалъ българскитѣ възстанници, отъ послѣ руссенски губернаторъ, държавенъ съвѣтникъ, депутатъ въ нѣколко народни събрания — счита за длъжность да донесе на Ваше Царско Височество, че по избирание депутати днесъ въ Елена станжхж такива насилия, беззакония и арести отъ страна на властьта, каквито нашиятъ градъ не е виждалъ никога. Позволявамъ си най-смиренно да помолж Ваше Царско Височество да внушите на правителството да не си позволява да вика избирателитѣ, за да ги бие и гони съ голи шашки и да не задушава народната воля, но да се съобразява съ законитѣ".

Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Тодоровъ е личность, която не принадлѣжи на опозицията въ такъвъ размѣръ, въ какъвто сж други нѣкои лица, които се оплакватъ прѣдъ почитаемото Нар. Събрание за други нѣкои нарушения въ други окржзи или околии. Г-нъ Тодоровъ е личность, която засѣдава заедно съ болшинството въ сжщото Нар. Събрание по-миншлата и миншлата година. (Гласове: Не е истина!) Както и да е, не е важно туй нѣщо; важното е, че е принадлѣжалъ до 17-й Ноември текущата година къмъ болшинството, което засѣдава въ настоящето Нар. Събрание. За да може да подаде такова едно оплакване Юрданъ Тодоровъ, азъ не могж да се увѣрж, а вѣрвамъ и вие нѣма да се съмнѣвате въ това и да не вѣрвате, че въ Елена сж станжли дѣйствително твърдѣ важни нарушения. Въ едно оплакване, въ едно писменно заявление, което той е направилъ по-нататъкъ съ подписа си въ вѣстницитѣ, разказва слѣдующето, и ако това е вѣрно, г-да прѣдставители, не може, освѣнъ да опорочи по единъ най-очевиденъ начинъ избора, който е станжлъ въ Елена. (Чете): „Прѣдъ зданието стояхж около 700 души златарчани, наши приятели, дошли отъ Елена още отъ вечерьта и изложени на дъжда, вѣтъра и студа. Бюрото не ги допусиж да гласоподаватъ съ надѣжда, че тѣ ще измръзнжтъ и ще се распилѣжтъ, безъ да гласуватъ. Захванжхж да се викатъ хора отъ други общини, които още не бѣхж пристигнжли, а златарчанитѣ готови ги оставихж за найпослѣ, та дано нѣкакъ ги сандрдисатъ. . .

Като почнжхж отъ послѣ да пристигатъ хора и отъ други общини: Бебрево, Константинъ, Палици, Шикловци, Капиново и т. н., и правителственнитѣ хора видѣхж, че грамадното множество е за опозицията и настоява да гласува, за да избере насъ — околийскиятъ началникъ заповѣда на своитѣ конни и пѣши стражари да разгонятъ избирателитѣ, прѣимуществено златарчанитѣ, бебревчанитѣ, шилковченитѣ и прочее. Стражаритѣ се впуснжхж съ голи шашки, има повече отъ 200 души бити съ шашки и камшици, има и 3—4 стражари бити, единъ раненъ до ухото съ камъкъ, а другъ легко порѣзанъ по раменѣтѣ отъ собствената си шашка, когато населението искало да му ж отнеме, за да не го бие".

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателтъ Христо Ивановъ.)

Това съобщава г-нъ Юрданъ Тодоровъ, и казва, че, ако се подведе подъ сждъ, като клѣветникъ, ще отговаря. Ето защо, г-да прѣдставители, за да се покаже колко-годѣ по-безпристрастно почитаемото Нар. Събрание, азъ мислж, че е необходимо да се провѣржтъ тия факти. Какво може да се бои Нар. Събрание отъ това, че ще излѣзе лъжливо заявлението на Тодорова? — Нищо; ще утвърдимъ тия из-

бори въ едно слѣдующе засѣдание, ако дѣйствително, слѣдъ като се провѣрѫтъ тия факти, които се изнасятъ прѣдъ очитѣ на Нар. Събрание и цѣлъ свѣтъ, излѣзѫтъ вѣрни. Нѣма да бѫде повече опятнено Нар. Събрание, ако дѣйствително слѣдъ такава провѣрка се констатира, че онова, което е заявилъ Юрданъ Тодоровъ на избирателното Бюро, че онова, по което се оплакалъ на Княза, и онова, което е заявилъ въ вѣстницитѣ съ подписа си, е лъжливо. Нѣма съмнѣние, че Нар. Събрание ще се постави много по̀-високо, ако направи провѣрка, отъ колкото, ако не провѣри тѣзи нѣща и отиде да признае за законенъ и утвърди тоя изборъ, какъвто, както казва г-нъ Тодоровъ, не е имало до сега и не е виждала Елена. Градътъ Елена, г-да прѣдставители, още въ Стамболово врѣме, понеже е единъ отъ най-интелигентнитѣ градове въ България, въ Елена не е могълъ и Стамболовъ да посѣгне на тѣхното избирателно право, защото всѣкога е намѣрвалъ отпоръ въ доблестнитѣ тамошни граждани. Провѣреге както щете и кѫдѣто щете. Щомъ е тъй, нѣма друго, освѣнъ почитаемото Нар. Събрание да постанови, за да не падне въ една голѣма грѣшка, да се провѣри това нѣщо чрѣзъ назначението на една анкетна коммисия, и мисля, по тоя начинъ ще се покажемъ, че стоимъ на висотата на онова положение, което ни даватъ законитѣ на страната и Конституцията.

Стефанъ С. Бобчевъ: Г-да народни прѣдставители! Взехъ думата не да говоря противъ г-на Юрдана Тодоровъ; взехъ думата не да разисквамъ за личностьта и дѣятелностьта на г-на Тодорова въ минѫло врѣме, защото прѣдполагамъ, че повече отъ васъ, ако не даже всички знаете, кой е той Юрданъ Тодоровъ. Дѣйствително е една много почтенна личность, на която въ минѫлото, освѣнъ добро, друго нищо не може да се каже; той е единъ отъ онѣзи много полезни и обществени дѣйци, които, ако и да блѣщѫтъ съ своята скромность, ако и да се затулятъ въ кѫговетѣ на България и не гърмѫтъ за своитѣ заслуги, обаче, направили сѫ много нѣщо. Прочее, нѣма да говоря за Юрдана Тодоровъ, защото това е излишно, а ще говоря за еленския изборъ, който се докладва сега и за който се говори отъ нѣкои, че имало въ него ужъ извършени неправилности и нередовности. Г-нъ докладчикътъ ви расправи, какви сѫ тѣзи неправилности, за които се говори въ самото дѣло, т. е. за какви неправилности, въ врѣме на самия изборъ, сѫ станѫли оплакванията. Той докладва, между другото, едно заявление отъ самия Юрданъ Тодоровъ — кандидатъ на опозицията не могѫ да кажа, защото Юрданъ Тодоровъ, въ пълната смисъль на думата, не бѣше до вчера въ опозиция и, ако, слѣдователно, е станѫлъ сега случайно опозиция ще кажа, че е станѫлъ чисто и просто по недоразумѣние. Г-нъ Юрданъ Тодоровъ винѫги е билъ съ народната партия, обаче, като человѣкъ независимъ и самостоятеленъ, отпасялъ се е критически къмъ тази партия, и това му прави честь. Да видимъ, прочее, самата негова контестация какво обажда и да ли казва такова нѣщо, отъ което да заключимъ, че изборътъ въ еленската околия е опороченъ съ нѣкакви нарушения.

Г-нъ Тодоровъ се оплаква отъ едно нѣщо. Той казва, че, като идѣли бебровчани, по пѫтя ги срѣщнѫли нѣкои и ги кандѫрдисвали да хвърлѫтъ бюлетинитѣ които носѣли и имъ били дадени отъ друго мѣсто, па да гласуватъ за онѣзи които били кандидати на народната партия. И тѣзи хора които идѣли отъ колибитѣ, съгласили се, захвърлили бюлетинитѣ, които носѣли въ рѫцѣтѣ си, взели бюлетинитѣ, които имъ били дадени, отишли въ Елена, отишли въ изборното мѣсто и въ пълна свобода гласоподавали. Сега г-нъ Тодоровъ се сърди: защо да имъ се провѣрявали и отмѣнявали бюлетинитѣ. Просто ей-тъй, защото, като отивали, убѣдили ги и дали имъ да разберѫтъ, че сѫ янлѫшъ, като си взели бюлетини за кандидати, които не сѫ приятни на народната партия, и че е по̀-хубаво да гласоподаватъ за депутати отъ народната партия. Убѣдили сѫ ги, отишли и гласоподавали. Може ли да се счита това за нарушение? Може ли да дава поводъ, който да води подиръ себе си кассирането на избора? (Атанасъ Краевъ: Свѣдѣния отъ гдѣ имате?) Прочетете самата контестация.

Отъ друга страна, почитаемиятъ видински прѣдставитель ни заяви, че той челъ нѣкаква депеша въ нѣкакъвъ си вѣстникъ съ подписа на Юрдана Тодоровъ, въ която депеша се расправяло за страхотии и насилия, станѫли ужъ въ Елена. Ако е тъй работата, ние имаме и отговора, който тоже е напечатанъ въ вѣстницитѣ и не е злѣ да го имате прѣдъ видъ, и по никой начинъ не трѣбва да го игнорирваме. Ако г-нъ Юрданъ Тодоровъ е честно и потенно лице — азъ бързамъ да кажа, че е доста честно и почтенно лице — вѣрвамъ, че всички, които сѫ отъ търновския окрѫгъ, ще засвидѣтелствуватъ безъ никакви спорове, че е истина, и това, което казва г-нъ Бобевъ прѣдсѣдательтъ на Бюрото, който се ползува въ цѣлия окрѫгъ, както и г-нъ Тодоровъ, съ хубава репутация. Какво казва прѣдсѣдательтъ г-нъ Бобевъ, който е билъ въ Елена прѣзъ всичкото врѣме ни избора? — Тъй между другото, ето какво казва: „Не помните ли, г-нъ Тодоровъ, че при подаването контестацията Ви, азъ Ви казахъ, че не е вѣрно, какво Вашитѣ златарчани не сѫ гласоподавали?“ — Забѣлѣжете, г-да прѣдставители, казва ви се за златарчане, че сѫ дошли и било въспрѣпятствувано на 700 души — nota bene, всички избидратели отъ Златарица сѫ 620 души“ — „и Ви поканихъ да провѣрите въ списка, че отъ 620 души златаришки избиратели сѫ гласували 400 души“ — Виждати, г-да прѣдставители, че гласоподавали 400 души, а се оплакватъ, че не сѫ — „пъкъ вие ми отгокорихте, че вѣрвате на това и съжалявате, че Ви сѫ лъгали. Отъ 620 избиратели по списъка, щомъ сѫ гласоподавали 400, недопущате ли поне 5% незаинтересувани отъ избора и не дошли, % болни и пр. н пр.? Та ше признаете, че всички дошли въ гр. Елена сѫ гласоподавали, а не че сѫ били върнѫти безъ гласоподаване 700 души Ваши из ирателн, пъкъ 500 стояли на вѣтъра.“

Освѣнъ това, сѫщиятъ тоя г-нъ Бобевъ казва въ другъ единъ пунктъ, въ който отговаря на г-на Тодорова: „Ще продължите ли да утвърдявате, че избирателитѣ отъ общинитѣ: бебровска, палицска, шилковска, константинска и

капиновска били изгонени отъ стражаритѣ съ шашки и не могли да гласоподаватъ? Истината е, че за Васъ гласуваха (поддържаха кандидатурата Ви) само избирателитѣ отъ бебровската община, а тѣ, както и всички други избиратели, гласоподаваха до единъ, които бѣха дошли на избора. А пъкъ относително вадението шашки отъ стражаритѣ, справете се за причинитѣ на това съ Вашитѣ златаришки избиратели и съ агитатора Ви Минко Радославовъ. Но и безъ Вие да правите справка, всичко това ще бѫде установено отъ съставения актъ и отъ свидѣтелскитѣ показания на множеството поредъчни граждани и селски избиратели.“ Г-да прѣдставители! Дѣйствително е станѫла една малка свада не на изборното мѣсто, а вънъ, и за тая свада, която не е имала положително никакво влияние за исхода на избора, е съставенъ надлѣжниятъ актъ и виновнитѣ сѫ прѣдадени на надлѣжната власть за разслѣдване. Забѣлѣжете още и това, че тая свада, прѣдизвикана отъ златарчани, която ако не е била испрѣварена, щѣли сѫ да станѫтъ нѣкои нежелателни нѣща, не е никакъ повлияла да излѣзе отъ избора другъ резултатъ отъ тоя, който сега имаме. Още много интересни нѣща има въ отговора, който г-нъ Бобевъ даде на г-на Тодорова, но азъ считамъ за излишно да ги повтарямъ заради това, защото, г-да народни прѣдставители, най-послѣ не трѣбва ние, когато разгледваме единъ изборъ, да си позволяваме да вѣрваме само на нѣща, писани въ вѣстницитѣ, и да забравяме онуй, което е написано въ дѣлото. Ние имаме дѣло, имаме и документи, които раскриватъ намъ, какъ е станѫлъ изборътъ, та достатъчно е да погледнемъ на тѣхъ. Погледнете на тия пояснения, които сѫ въ дѣлото, и ще излѣзе, че изборътъ въ Елена, като извадимъ отъ него едно случайно сблъсквание, станѫло между златарчани и полицията, ако то е истина, е станѫлъ правилно, и че всички нарушения, всички насилия, които се казватъ, не сѫ нищо друго, освѣнъ измислици, които не се подкрѣпяватъ съ нищо. Затова, азъ съмъ на мнѣние, че единъ изборъ, произведенъ при подобни условия, трѣбва да се подтвърди, както се прѣдлага и отъ коммисията.

Петко В. Горбановъ: Г-да прѣдставители! (Вълко Нейчовъ: Азъ мисліѫ, че въпросътъ е исчерпанъ, та за това да не говори г-нъ Горбановъ, защото не обичамъ да го слушамъ!) За да направіѫ удоволствие на уважаемия мой коллега и почитаемъ прѣдставитель отъ Панагюрище, азъ ще бѫдѫ, до колкото е възможно, кратъкъ, като ще кажѫ само нѣколко думи не върху избора, колкото върху истината по избора, станѫлъ въ Елена, по поводъ контестацията на единъ отъ моитѣ лични приятели и съперникъ по избора, еленскиятъ гражданинъ г-нъ Юрданъ Тодоровъ. Г-нъ Юрданъ Тодоровъ е билъ мой съученикъ и приятель, отъ както сме се родили; съ него сме се учили, съ него сме живѣли. Той е единъ отъ моитѣ първи приятели, както е приятель и на мнозина, които присѫтвуватъ въ това Нар. Събрание. Г-нъ Юрданъ Тодоровъ е братовчедъ на г-на Министра Теодоръ Теодорова; г-нъ Юрданъ Тодоровъ е роднина и на г-на Бобчева; той е роднина и на г-на Михаила Ив. Маджаровъ. Г-нъ Юрданъ Тодоровъ се наслаждаваше въ Елена съ пълно реноме, съ каквото може да се наслаждава единъ човѣкъ, който има на власть свои приятели и роднини. И подъ това було г-нъ Юрданъ Тодоровъ мислѣше, че въ Елена той дължи всичкото си влияние, което му се отдаваше, не на обстоятелствата, които го окрѫжаваха, но чисто и просто на неговата способность и достойнство — нѣщо, което станѫ и съ пропаднѫлия кандидатъ г-нъ Драганъ Цанковъ.

Прѣди да станѫтъ изборитѣ въ Елена, г-нъ Министръ Теодоръ Теодоровъ и азъ на 5-й Ноемврий имахме събрание и държахме своитѣ рѣчи. Г-нъ Юрданъ Тодоровъ не присѫтствува на това събрание, но отиде въ Г. Орѣховица. А на 9-й Ноемврий пъкъ той дохожда у дома лично, да ми направи визита и ми заяви официално, че, понеже Бѣлиновъ се е сдружилъ съ Каравелова, то, ако и да му е обѣщалъ, че ще го поддържа, по никой начинъ нѣма да агитира за него. Това бѣше на 9-й Ноемврий, а не на 8-й, както казахъ. На 9-й Ноемврий г-нъ Бѣлиновъ дохожда отъ Руссе, а въ Недѣля сутрѣньта г-нъ Юрданъ Тодоровъ, който е и градски съвѣтникъ, намира помощникъ-кмета г-на Т. Кирчова и му казва: „Г-не, желаѫ, щото днесь барабанчикътъ да свика еленскитѣ граждани, защото г-нъ Бѣлиновъ ще държи рѣчь за прѣдстоящитѣ избори.“ Г-нъ помощникъ-кмета казалъ, че ще помисли, и тръгнѫлъ. Слѣдъ малко го застигнѫлъ г-нъ Юрданъ Тодоровъ и му казалъ: „че не само г-нъ Бѣлиновъ, но и азъ — т. е. Юрданъ Тодоровъ — като еленски гражданинъ, желаѫ заедно съ г-на Бѣлинова да държѫ рѣчь по прѣдстоящитѣ избори.“ Затова, като гражданинъ и като градски съвѣтникъ, молилъ го да свика гражданитѣ съ барабанъ. Подиръ малко дохожда при менъ помощникъ-кмета и казва: „Какво да направимъ?“ Казахъ му да дозволи на барабанчика да свика населението на събрание, въ което да изслуша, както г-на Тодорова, тъй и г-на Бѣлинова. И тъй, въ Елена слѣдъ митинга, на който азъ и г-нъ Теодоръ Теодоровъ държахме рѣчи и се опрѣдѣлихѫ за кандидати азъ и г-нъ Теодоръ Теодоровъ, еленското население излѣзе на 10-й Ноемврий на вторъ митингъ, на който г-нъ Юрданъ Тодоровъ бѣше заявилъ, че той не приема да бѫде правителственъ, а народенъ кандидатъ, и вслѣдствие на това прѣдложи своята кандидатура заедно съ оная на г-на Бѣлинова, за което имъ ржкоплѣскали и се разотишли. Г-нъ Бѣлиновъ, слѣдъ това, като се увѣрилъ, че кандидатурата му е вече осигурена, качва се на пайтонъ и си отива въ Руссе, а г-нъ Юрданъ Тодоровъ остава въ Елена и се почнѫ агитацията. Но г-нъ Юрданъ Тодоровъ имаше голѣма самонадѣянность, впуснѫ се въ агитация и, както е извѣстно, мнозина отъ еленчанитѣ, които го познавахѫ, обѣщавали му, че ще гласуватъ заради него.

И така, въ Елена се прогласихѫ двѣ кандидатури: Юрданъ Тодоровъ и Бѣлиновъ, отъ една страна, и Министръ Теодоръ Теодоровъ и Петко Горбановъ, отъ друга, и всѣка страна почнѫ своитѣ агитации. Еленското население, което доста отдавна се е пробудило и знае да различава дѣлата отъ голитѣ обѣщания, каза си: каква полза ще ни принесѫтъ Бѣлиновъ и Юрданъ Тодоровъ като опозиция; затова по̀ добрѣ е да изберемъ Петка Горбановъ и Тео-

дора Теодоровъ, като приятели на правителството, толкова повече, че Горбановъ, който постоянно се намира въ София, ще може въ всѣки случай да помага на еленчани и г-нъ Теодоръ Теодоровъ, като министръ, сѫщо така може да имъ помогне. Слѣдъ тази чиста и проста истина, съзната отъ еленското население, и слѣдъ гласоподаването се намѣри, че Теодоръ Теодоровъ и Петко Горбановъ сѫ получили по 2500, а Юрданъ Тодоровъ и Бѣлиновъ по 750 гласа. Ако изборътъ станѣше само съ еленскитѣ граждани, надали нашитѣ противници щѣхѫ да получѫтъ и толкова. Ако тѣ сѫ получили толкова гласове, то е благодарение на това, защото за тѣхъ сѫ гласоподавали избирателитѣ отъ селото Златарица, което е едно отъ голѣмитѣ общини и което отъ турско врѣме още има съперничество съ еленчани: сѫдили сѫ се въ турско врѣме и еленчани, за добра тѣхна честь, сѫ спечелили давията; въ послѣдно врѣме пакъ сѫ се сѫдили за мѣра и пакъ тѣ сѫ спечелили. На това основание златарчани винѫги сѫ имали отвращение къмъ еленчани и заради това сѫ гласували за г. г. Юрданъ Тодоровъ и Бѣлиновъ, и отъ 600 и толкова души избиратели, които брои селото Златарица, близо 400 сѫ се явили въ Елена още въ Сѫбота вечерьта, когато нашитѣ избиратели не се явихѫ освѣнъ въ 10—11 часа сутрѣньта въ Недѣля. Ето какъ станѫ изборътъ: Златарчани, прѣдводителствувани, както знаете, отъ Минка Радославовъ, който е извѣстенъ на всички и който е доста добръ агитаторъ, сѫ си помислили, че, ако тѣ се натѫпчѫтъ въ изборното мѣсто, не ще да позволѫтъ на никой другъ да влѣзе тамъ. Така и станѫ. Още въ 8 часа сутрѣньта златарчани влизатъ всички въ изборното мѣсто и почватъ да гласоподаватъ и отъ 8 до 1 часъ сѫ гласоподавали само избирателитѣ отъ златарската община. Прѣдставете си, еленската околия има други 26 общини, пò-малки, разбира се, и тѣ сѫ започнѫли да гласуватъ отъ 1 часа и, разбира се, сѫ гласоподавали сѐ за насъ, т. е. за г-на Теодора Теодоровъ и за менъ. Щомъ г-нъ Минко Радославовъ видѣ, че губи, защото болшинството бѣше наше, той даде заповѣдь на златарчани да нападнѫтъ Бюрото; явихѫ се златарчани и започнахѫ най-напрѣдъ съ думи, послѣ съ каль и най-сетнѣ съ камъне. Единъ стражарь биде раненъ, на други щѣхѫ да отхапѫтъ пръста, за да отнемѫтъ оржжието отъ рѫцѣтѣ му и тогава полицията бѣше принудена да отстрани бандата и арестува Минка Радославовъ, като началникъ на тия смущения. Послѣ това всичко отиде мирно и тихо. Гласувахѫ си хората и вечерьта излѣзе тоя резултатъ, който виждате. Азъ ви казвамъ точно какъ станѫ изборътъ и на васъ прѣдстои сега: анкета ли да назначите, или да утвърдите избора. За мене е безразлично, защото съмъ сигуренъ, че и 10 анкети да се назначѫтъ, и 10 други избори да станѫтъ, то пакъ, щомъ е тамъ кандидатурата на г-на Министра Теодора Теодоровъ и моята, по никой начинъ г-нъ Юрданъ Тодоровъ нѣма да получи даже и 700 гласа.

Янко Сакѫзовъ: Г-да прѣдставители! Вие изслушахте подробно расказа на г-на Горбанова, какъ е станѫлъ еленскиятъ изборъ. Както въ рѣчьта на г-на Бобчева, така и въ оная на г-на Горбанова, липсува единъ важенъ моментъ на избирателната борба въ Елена; липсува моментътъ на нападението отъ страна на полицията върху избирателитѣ. Ако има въпросъ, който да опорочва или да хвърля сѣнка върху еленския изборъ, то е именно въпросътъ за туй нападение на полицията върху избирателитѣ, и азъ очаквахъ отъ г-на Бобчева и отъ г-на Горбанова, а особенно отъ послѣдния, който е билъ свидѣтель и очевидецъ на тоя изборъ, да ни кажѫтъ и точно, и справедливо, и вѣрно причинитѣ за нападението отъ полицията върху избирателитѣ. Златарчани, които сѫ гласували за г-на Юрдана Тодоровъ, сѫ били спрѣни въ своето гласоподаване. (Петко Горбановъ: Това не е вѣрно!) Може би да не е вѣрно; но по свѣдѣнията, които имаме въ дѣлото, и по свѣдѣнията, които азъ имамъ частно — по други избори азъ не съмъ говорилъ, защото нѣмамъ такива свѣдѣния — по свѣдѣнията, които имамъ, казвамъ, отъ единъ мой добръ приятель, който се е случилъ на избора и който ми описа точно това, което е видѣлъ, излиза, че златарчани, на брой до 700, души (Иванъ Абрашевъ: 500 души се каза въ самата контестация! — Другъ прѣдставитель: Толкова избиратели най-първо нѣма въ Златарица!) сѫ били спрѣни въ своето гласоподаване и били оставени три часа подиръ това да чакатъ — азъ говорѫ туй, което г-нъ Юрданъ Тодоровъ казва, и по свѣдѣнията, които имамъ — били оставени, казвамъ, 3—4 часа на двора, въ едно много лошо врѣме, да чакатъ редъ, а, може би, да чакатъ, безъ да гласуватъ. Тогава се започва едно възмущение отъ страна на златарчани; селянитѣ отъ другитѣ села имъ казватъ: Вие имате право да искате, щото да гласувате веднага сега, и тѣ започватъ да исказватъ своето негодуване явно. Въ тоя моментъ полицията, която несъмнѣнно е била на страната на правителственнитѣ кандидати, на чело на околийския началникъ, съ голи шашки се впуска срѣщу избирателитѣ. И не само присѫтствующитѣ полицейски стражари, г-да народни прѣдставители, но и присѫтствующитѣ горски стражари сѫ извадили своитѣ тесаци и сѫ нападнѫли златарчани, и не само тѣхъ, но и всички опозиционери, които сѫ били въ изборното мѣсто. (Петко Горбановъ: Азъ заявявамъ, че ни единъ отъ избирателитѣ не се е оплакалъ и нѣма ни единъ раненъ! Полицията е истърпѣла нападението!)

Г-да народни прѣдставители! Азъ говорѫ доста пò-легка и вие чухте, че азъ не говорѫ за ранени. Азъ говорѫ за едно нападение отъ страна на полицията съ голи шашки и тесаци. Да ли е ударенъ нѣкой, азъ не говорѫ, а говорѫ за една обща паника, която е станѫла въ момента, когато стражаритѣ сѫ нападнѫли избирателитѣ. Въ сѫщия тоя моментъ се появява и войска, каквато е имало тамъ. Съ излизането на лице на тая войска, и вслѣдствие нападението на полицията, въ тая суматоха, въ тоя моментъ всичкитѣ опозиционери, които сѫ били тамъ, било като контролйори, било като очевидци, се разбѣгали; въ тоя моментъ единъ бебровчанинъ, който е билъ роднина на нѣкого отъ пò-главнитѣ стражари, стоялъ тамъ нѣкѫдѣ близо — той не е билъ гоненъ отъ стражаритѣ — погледва вѫтрѣ, какво се върши въ стаята на изборното мѣсто и

съглежда двама свещеници и единъ кметъ да пълнятъ кутиитѣ съ бюлетини. Азъ говоря това, което ми е писано. На васъ остава да оцѣните: да ли е вѣрно, или не. Сега, г-да народни прѣдставители, на васъ остава да разрѣшете въпроса: да ли наистина сж туряни бюлетини въ кутиитѣ, или не. Въпросътъ се състои именно въ туй. Азъ не знаж точно, да ли сж туряни въ кутиитѣ бюлетини отъ страна на правителственнитѣ кандидати, или не. Важното е, че всѣки единъ контролъ, всѣко едно, какъ да кажж, разумно вѣрвание, че изборътъ е станжлъ правилно, е било изключено. Ето защо азъ мислж, че не е съвсѣмъ неоснователно прѣдложението на г-на Найча Цановъ, да може нѣкакъ да се провѣри: кои сж били причинитѣ, първо, за нападението на полицията върху избирателитѣ и, второ, какво дѣйствие е оказало туй нападение върху исхода на избора. За това азъ се присъединявамъ къмъ прѣдложението на г-на Найча Цановъ и ви молж, понеже имаме за цѣль да бждемъ справедливи въ нашитѣ рѣшения, да не испускаме случая да покажемъ още единъ пжть нашата справедливость спрѣмо еленскитѣ избиратели.

Прѣдсѣдателствующий Христо Ивановъ: Г-нъ Папанчевъ има думата. (Гласове: Нѣма го!) Тогава по реда иде г-нъ Краевъ. (Гласове: И него нѣма!) Слѣдъ него иде г-нъ Губидѣлниковъ.

Георги Губидѣлниковъ: Г-да народни прѣдставители! Взехъ и азъ думата да кажж нѣколко думи върху единъ изборъ и по поводъ контестацията на едно лице, вамъ добрѣ познато. По минжлото на всѣкого има основания да се прѣдполага, че такова ще да бжде и неговото бждеще. Въ тоя случай не трѣбва да испускаме изъ прѣдъ видъ, че самъ г-нъ Юрданъ Тодоровъ си е билъ поставилъ кандидатурата и че, слѣдователно, къмъ неговото мнѣние ще трѣбва да гледаме въ всѣки случай съ по-голѣма осторожность, отъ колкото къмъ лица, които не сж заинтересувани въ исхода на работата, къмъ лица, казвамъ, които, по силата на закона, сж турени да наблюдаватъ и да бдѣтъ за правилностьта на избора. Това сж, г-да народни прѣдставители, отъ една страна, заинтересуванитѣ кандидати, а отъ друга — Бюрото.

Имамъ подъ ржка контестацията, направена отъ г-на Юрдана Тодоровъ, съ която, между прочемъ, се оплаква прѣди всичко, че изборитѣ въ г. Елена станжли съ такива насилия, произволи и фалшификации отъ страна на полицията, каквито даже и въ Стамболово врѣме г. Елена не билъ виждалъ. Самото туй заключение или самото туй встжпление е доказателство, до колко това лице въ своитѣ дѣйствия е било заинтересувано върху исхода на избора. Тоя господинъ е забравилъ, че като еленски житель, отъ 10 години нито е помислилъ да си тури кандидатурата въ г. Елена, гдѣто той мисли, че се ползува съ такова влияние. Имаше, дѣйствително, въ Стамболово врѣме околии и мѣста, които въпрѣки щиковетѣ избирахж хора, на които сж имали довѣрие; обаче, Елена, въ всичкото врѣме на управлението на Стамболова, избираше Есадоглу, отъ г. Търново, лице извѣстно на васъ, противъ което има единъ кушъ дѣла и когото натрапвахж на еленската околия, безъ да послѣдва отъ страна на г-на Юрдана Тодоровъ нѣкаква контестация, защото, навѣрно, тогава г-нъ Тодоровъ даже не ще да е ходилъ да гласоподава за Есадоглу. Тъй щото, въ самото встжпление въ неговата контестация, се вижда дозата на неговото пристрастие, какъ той гледа на въпроса. Ние, които не сме заинтересувани, ще да гледаме по-безпристрастно на тоя въпросъ и ще направимъ единъ малъкъ анализъ върху всичко, което се обозначава като нарушение по изборитѣ въ еленската околия.

Първиятъ пунктъ казва: че на избирателитѣ отъ общинитѣ: бебровска, константинска и палицска били отнети бюлетинитѣ при синджирлийската чешма отъ стражари и били замѣнени съ други за правителственнитѣ кандидати. Синджирлийката чешма, г-да народни прѣдставители, се намира на едно разстояние отъ 1—2 часа далечъ отъ гр. Елена; слѣдователно, насилственното отнемание бюлетинитѣ на тия избиратели е станжло два часа далечъ отъ изборното мѣсто. Вѣрвамъ, че г-нъ Юрданъ Тодоровъ, въ него день, не ще е билъ съ тия избиратели и, слѣдователно, повече може да се вѣрва, че г-нъ Тодоровъ е изопачилъ тоя фактъ или е билъ въведенъ въ заблуждение и е станжлъ жертва на интриги; защото общинитѣ: константинска, бебровска и палицска сж цѣли три общини, и отъ всѣка община да турите по 50 души, ще бждатъ 150 души. Отъ 150 души, г-да народни прѣдставители, прѣдставете си, че ще има двама или трима поне, които ще подтвърдятъ тоя фактъ; ще има двама или трима, които ще се оплачатъ на Бюрото или ще се присъединятъ къмъ тая декларация на г-на Юрдана Тодоровъ и ще кажатъ: на насъ, като избиратели, вземахж бюлетинитѣ на сила и ни дадохж други. Освѣнъ това, г-нъ Юрданъ Тодоровъ не ни расправя; какъ е възможно да се взематъ бюлетинитѣ на тия избиратели два часа далечъ отъ града, и какъ тия хора въ Елена не сж могли да се снабдятъ съ бюлетини отъ г-на Юрдана Тодорово и на изборното мѣсто да отидѣхж съ тѣхъ? Не казва г-нъ Тодоровъ, че тия избиратели сж били заградени съ единъ цѣлъ конвой и сж били вкарани въ изборното мѣсто и по тоя начинъ не сж могли да се видятъ съ прѣдполагаемия имъ кандидатъ. Срѣщнали ги били жандари и имъ промѣнили бюлетинитѣ. Пита се сега: да ли въ Елена не сж могли да намѣрятъ други бюлетини? Азъ това не считамъ за важно, г-да прѣдставители, защото избирательтъ знае за кого гласоподава: ако една бюлетина му е била промѣнена, той взима друга бюлетина и, когато се яви прѣдъ урната, пуска бюлетина за онова лице, на което има довѣрие. Питамъ сега: първиятъ пунктъ отъ оплакването основателенъ ли е? — Споредъ моето мнѣние, не е основателенъ. Може ли той да повлѣче къмъ съмнѣнието, че имало нарушение на Избирателния законъ? По моето мнѣние, не.

Второто оплакване е, че на избирателитѣ отъ селата Златарица, Беброво и Константинъ не се е дало възможность напълно да упражнятъ избирателното си право, защото само отъ селото Златарица повече отъ 500 души не били допуснати да гласоподаватъ. Имайте прѣдъ видъ, г-да прѣдставители, че по тоя пунктъ имаме и писмото на

прѣдсѣдателя на Бюрото г-на Бобева, въ което се казва, че избирателитѣ отъ Златарица били всичко на всичко, споредъ списъцитѣ, 620 души избиратели и че отъ избирателнитѣ списъци се виждало, че отъ това село 400 души били гласоподавали. Ако вземете прѣдъ видъ пропорцията на явившитѣ се на избора гласоподаватели отъ цѣлата еленска околия ще видите, че отъ 8725 души избиратели гласоподавали сж 3314 души, и, ако поставите тая цифра изобщо и по отношение на селото Златарица, и слѣдъ като спаднете едно число за болнитѣ и за отсжтствующитѣ, ще излѣзе, че избирателитѣ отъ селото Златарица не сж могли да се явѭтъ повече отъ 400-тѣ души, които сж се явили и сж били допуснѭти да гласоподаватъ. Вѣрно ли е, прочее, г-да прѣдставители, заявлението на г-на Юрдана Тодоровъ, че 500 души отъ селото Златарица не сж гласоподавали, когато, споредъ казването на Бюрото и споредъ списъцитѣ, 400 души сж гласоподавали, и че въ такъвъ случай оставатъ само 120 души избиратели отъ селото не гласоподавали? Не ще никакво съмнѣние, г-да прѣдставители, че тая аргументация се основава на положителни данни и цифри, които ние имаме на ржка и които можемъ всѣкога да провѣримъ. Но принуденъ съмъ до кажж, че фактитѣ, които г-нъ Тодоровъ, указва въ своето заявление, сами го изобличаватъ въ невѣрность и ни навеждатъ къмъ мисъльта, че г-нъ Тодоровъ въ своитѣ дѣйствия по тоя случай, като заинтересувано лице и като кандидатъ, който е искалъ да бѫде избранъ за народенъ прѣдставитель, се е много увлѣкълъ.

Въ третия пунктъ на заявлението на г-на Тодорова се казва: че избирателитѣ отъ тая община били изгонени и бити отъ стражаритѣ по най-безобразенъ начинъ — съ голи саби. По това му оплаквание ще кажж, че не е само лицето Тодоровъ, който може да каже това нѣщо. Ами тия избиратели, за които той споменува, защо не направѭтъ каквато и да е постжпка, за да докажжтъ тия насилия, извършени спрѣмо тѣхъ? Ако хората казватъ, че не сж бити — понеже никой не се оплаква — то вие нѣма да повѣрвате на едно трето лице, което заявява и казва, че сж бити, когато това лице е заинтересувано въ самата работа.

Пò-нататъкъ, въ пунктъ четвърти, се казва, че прѣзъ врѣмето на избора въ избирателнитѣ урни били пуснѭти много бюлетини отъ правителственни хора и за правителственнитѣ кандидати. Това е вѣрно, защото споредъ свѣдѣнията, които имаме, както това се вижда и отъ съставения на избирателното Бюро протоколъ, избирателитѣ отъ привързанность къмъ правителството дѣйствително сж пуснѭли за правителственнитѣ кандидати 2535 бюлетини. А пъкъ отъ привързанность къмъ Юрдана Попъ Тодоровъ и Ивана Бѣлиновъ послѣднитѣ сж получили само 770 гласа. Това нѣщо нито е нашъ грѣхъ, нито е вашъ; грѣхътъ е на тия, които сж се кандидатирали, и затова не трѣбва да се сърдѭтъ тия, които сж получили пò-малко, на онния, които иматъ повече влияние и които сж получили повече гласове.

Въ петия пунктъ на заявлението се казва: безъ никакви причини арестуваxж нѣкои отъ нашитѣ избиратели отъ село Златарица, заедно съ тѣхния съотечественникъ г-нъ Минко Радославовъ, и съ войска обградихж ареста и по тоя начинъ застрашаваxж населението и не го оставихж свободно да гласоподава за насъ. Молѭ ви се, нѣкои размирници ако сж се явили на избора и сж искали да проливатъ кръвь и полицията е взела мѣрки противъ тѣхъ и е оградила ареста, за да го прѣдпази отъ нападение, това какво общо има тукъ съ избирателното мѣсто? Контестации се правѭтъ, когато войската или полицията обгради избирателното мѣсто и не пуска хората да подаватъ бюлетинитѣ си, а тукъ, въ контестацията, се казва, че войска и стражари обградили ареста. Азъ мислѭ, че избирателитѣ на г-на Юрдана Тодоровъ не сж имали желание да отиватъ въ ареста; и, слѣдователно, това оплаквание на г-на Тодорова, че неговитѣ избиратели сж били уплашени и не били допуснѭти въ ареста, който е билъ съвършенно далечъ отъ изборното мѣсто, нѣма да поколебае у насъ вѣрата, че тия, които сж били на изборното мѣсто, сж били свободни да гласоподаватъ за когото искатъ.

Щомъ г-нъ Тодоровъ нѣма смѣлостьта да каже, че изборното мѣсто не е било свободно, че е имало войска поставена, че е имало стражари и че избирателитѣ трѣбвало да прѣминаватъ прѣзъ тѣхъ, за да достигнѭтъ избирателното мѣсто и да пуснѭтъ своята бюлетина; ако такива заявления не сѫществуватъ, то вие никога нѣма да дадете такъвъ характеръ на неговитѣ петь оплаквания, какъвто той имъ дава, а ще признаете, че изборното мѣсто е било свободно и че грѣхътъ за неполучаването отъ страна на г-на Юрдана П. Тодоровъ болшинство въ тоя изборъ е само тоя, че той не е ималъ влияние и довѣрие въ това население.

По поводъ на това, което се каза отъ единъ прѣждеговорившъ, че Юрданъ П. Тодоровъ билъ извѣстна личность като еленчанинъ, билъ влиятеленъ въ еленската околия и че, слѣдователно, каза той, трѣбвало да имате прѣдъ видъ, че неговото пропадание било резултатъ само на едни насилия, азъ ще кажж слѣдующето: за да сравнимъ положението на Юрдана П. Тодоровъ въ тая околия, трѣбва да направѭ единъ паралелъ между него и между другия кандидатъ Теодора Теодоровъ, който е получилъ вишегласие. Ако Юрданъ Тодоровъ претендира, че е еленчанинъ, че е билъ извѣстна личность, че е билъ влиятеленъ, не пò-малко е извѣстенъ въ тая околия и неговиятъ братовчедъ Теодоръ Теодоровъ, защото и той е еленчанинъ, много пò-добрѣ познатъ, и още съ своето положение е могълъ да расколебае довѣрието на еленчани по отношение на Юрдана П. Тодоровъ.

Ако противъ кандидатурата на г-на Юрдана П. Тодоровъ бѣше поставено нѣкое лице съ извѣстность и минжло съмнителни, разбирамъ; но, когато се поставя за кандидатъ лице тоже извѣстно, азъ мислѭ, че не може ни на една минута да се хвърли каквото и да е съмнѣние върху правилното произвеждание на избора въ еленската околия, а трѣбва да се признае, че тоя изборъ е станжлъ свободно и че грѣхътъ, за гдѣто г-нъ Юрданъ Тодоровъ е пропаднжлъ, е въ това, че той не е ималъ влияние и до-

вѣрие между избирателитѣ. (Гласове: Вѣрно! Исчерпанъ е въпросътъ!)

Прѣдсѣдателствующий Христо Ивановъ: Има прѣдложение за прѣкращението на дебатитѣ.

Христо Гендовичъ: Азъ искахъ по́-рано думата и допуснѫхъ да ме прѣредѣтъ, като мислѣхъ че ще ми се даде думата по́-послѣ!

Иванъ От. Гешевъ: Да, г-нъ Гендовичъ бѣше поискалъ думата много по́-рано!

Прѣдсѣдателствующий Христо Ивановъ: Въ такъвъ случай давамъ думата още на г-на Гендовича само.

Христо Гендовичъ: Понеже на редъ не ми се даде думата, то азъ се отказвамъ. (Гласове: Въпросътъ е исчерпанъ!)

Прѣдсѣдателствующий Христо Ивановъ: Полагамъ на гласувание въпросътъ за прѣкратяванието на дебатитѣ. Ония г-да прѣдставители, които сѫ съгласни да се счита въпросътъ за исчерпанъ, да си вдигнѫтъ ржката. (Болшинство.) Дебатитѣ се прѣкращаватъ.

Пристѫпяме къмъ гласувание избора, станѫлъ въ еленската околия. Ония г-да прѣдставители, които приематъ за редовно станѫлъ избора за народни прѣдставители въ еленската околия и да се прогласѫтъ за народни прѣдставители отъ тази околия избранитѣ г. г. Теодоръ Теодоровъ и Петко Горбановъ, да си вдигнѫтъ ржката. (Болшинство.) Значи, утвърждаватъ се за законно избрани отъ еленската околия народни прѣдставители г. г. Теодоръ Теодоровъ и Петко Горбановъ.

Засѣданието, г-да прѣдставители, ще се вдигне, за да отиде избраната депутация да поднесе на Негово Царско Височество отговора на Тронното Слово. Молѫ, прочее, ония г-да прѣдставители, които влизатъ въ състава на тая депутация, да се явѫтъ въ кабинета на г-на прѣдсѣдателя прѣди 5 часа, защото отговорътъ на Тронното Слово ще се поднесе на Негово Царско Височество въ 5 часа. (Чуватъ се много гласове: Утрѣ да имаме засѣдание!)

Засѣдание ще имаме утрѣ, въ 2 часа послѣ пладнѣ, и днешниятъ дневенъ редъ ще се продължава. (Гласове: Прието! Прието!)

Засѣданието се закрива.

(Затворено въ 4 часа послѣ пладнѣ.)

Прѣдсѣдатель: **Д-ръ Г. Янколовъ.**

Подпрѣдсѣдатели: **Хр. Ивановъ.** **Петко В. Горбановъ.** **Георги Губидѣлниковъ.**

Секретари: **Манолъ Стефановъ.** **Петръ Папанчевъ.** **Жеко Жековъ.** **Петръ К. Бобчевски.** **Лука Братановъ.**

Секретари: **Димитръ М. Яблански.** **Никола Ив. Козаревъ.** **Иванъ Лиловъ.** **Саулъ Камбосевъ.** **Иванъ Пецовъ.**

Секретари: **Стефанъ Ивановъ.** **Георги Юруковъ.** **Василъ Ив. Димчевъ.** **Бобе Лавчиевъ.** **Христо Тодоровъ.**

Началникъ на Стенографическото Бюро: **Хр. П. Константиновъ.**